

ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების უნივერსიტეტთა სამართლებრივი დამოუკიდებლობის შეღწევა ანალიზი

ბიძინა სავანელი

*სამართლის დოქტორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის
წევრი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მკვლევარი (საქართველო), ხმელთაშუა ზღვის
„სოციალურ მეცნიერებათა ჟურნალის“ მთავარი
რედაქტორი (რომი, იტალია)*

საკვანძო სიტყვები: უნივერსიტეტის ავტონომია, შედარებითი ანალიზი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების უნივერსიტეტთა სამართლებრივი დამოუკიდებლობის შედარებითი კვლევის საბოლოო მიზანია საქართველოში განათლების, მეცნიერების და კულტურის განვითარებაში განსაკუთრებული როლის გათვალისწინებით ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისათვის განსაკუთრებული სტატუსის მინიჭება.

შესავალი

უნივერსიტეტების სამართლებრივი დამოუკიდებლობის ინსტიტუციური სტატუსის ზრდა და ამ სფეროში სახელმწიფოსა და უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს შორის სამართლებრივი ურთიერთობა არის მთავარი ელემენტი, რომლის მეშვეობითაც საქართველოს შეუძლია უკეთ უპასუხოს თანამედროვეობის ახალ მოთხოვნებსა და გამოწვევებს.

შედარებითი ანალიზი ფოკუსირებულია ევროპის კავშირის 27 ქვეყანაში საუნივერსიტეტო დამოუკიდებლობის ოთხ განზომილებაზე. ესენია: ორგანიზაციული, ფინანსური, საკადრო და აკადემიური ავტონომია. დამკვიდრებული პრაქტიკის შესაბამისად კვლევა მოიცავს დამოუკიდებლობის შეფასების ოთხ დონეს. ესენია: მაღალი, საშუალოზე მაღალი, საშუალოზე დაბალი და დაბალი.

თავი I

1. ევროკავშირის პოლიტიკის პოზიციები უმაღლესი განათლების დარგში

კვლევა ემყარება ევროპის უნივერსიტეტთა ასოციაციის პოლიტიკის პოზიციებსა და დეკლარაციებს და „სალამანკის დეკლარაციას“. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა კონვენციას „დამოუკიდებლობა და ანგარიშვალდებულება“, რომლის პირველი პრინციპის თანახმად, ევროპის უმაღლესი სასწავლებლები იღებენ გამოწვევებს, რომლებიც ოპერირებენ ქვეყნების შიგნით, ევროპასა და მსოფლიოში, მაგრამ ამისათვის მათ სჭირდებათ საჭირო მენეჯერული თავისუფლება, მსუბუქი და დამხმარე მარეგულირებელი კანონმდებლობა და სამართლიანი დაფინანსება. საწინააღმდეგო შემთხვევაში ადგილი ექნება წამგებიან თანამშრომლობასა და უთანასწორო კონკურენციას, რაც, თავის მხრივ, გამოიწვევს ადმინისტრაციული და ფინანსური კონტროლის ზედმეტ რეგულაციას.

ასევე მნიშვნელოვანია გრაცის დეკლარაცია (2003), რომელიც აცხადებს, რომ მთავრობებმა არსებითად უნდა გააძლიერონ უნივერსიტეტების ავტონომია, უზრუნველყონ სტაბილური სამართლიანი დაფინანსება, რის შედეგადაც სტუდენტებსა და დაინტერესებულ მხარეებს შესაძლებლობა მიეცემათ, გააუმჯობესონ ინსტიტუციური ფუნქციონირების

ხარისხი და სტრატეგიული მართვის შესაძლებლობა“.

ევროპის უნივერსიტეტთა ასოციაციის ლისაბონის დეკლარაცია (2007) ადგენს ავტონომიის ოთხ ძირითად სახეს: 1. აკადემიური ავტონომია (საკითხის გადაწყვეტისას ინფორმაციის მიწოდების ხარისხი, სასწავლო გეგმა და სწავლების მეთოდები, ტერიტორიული სივრცე, მოცულობა, მიზნები და კვლევის მეთოდები); 2. ფინანსური ავტონომია (ფინანსების მოძიება და განაწილება, სწავლის საფასური, ტარბი დაგროვების ოდენობა); 3. ორგანიზაციული ავტონომია (აკადემიური საბჭოს გადაწყვეტილებანი და დებულებანი, ხელშეკრულებები, არჩევნების ჩატარების გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოები და პირები); 4. თანამდებობის პირთა ავტონომია (კადრების შერჩევის პასუხისმგებლობა, ხელფასები და შემწეობანი).

ევროპის უნივერსიტეტთა ასოციაციის პრალის დეკლარაცია (2009) ევროპული უნივერსიტეტებისათვის ყოველი შემდგომი დეკადისათვის წარმატების 10 ფაქტორს ადგენს, რომლებიც უნდა დაეფუძნოს შემდეგ პრინციპებს: უნივერსიტეტებში უნდა გაძლიერდეს ავტონომია, რათა უკეთ შევძლოთ საზოგადოების მომსახურება, რომ უნივერსიტეტების ხელმძღვანელობის მიერ სათანადოდ იქნას რეგულირებელი უნივერსიტეტების შიდა სტრუქტურები, შეადგინონ ეფექტური აკადემიური პროგრამები, შეირჩეს და აღიზარდოს კადრები, რაციონალურად გამოიყენონ ფინანსური რესურსები და ყველაფერი ეს მიმართულ იქნას უნივერსიტეტების კონკრეტული ინსტიტუციონალური მისიის და პროფილის შესასრულებლად. ევროკომისიამ და ევროპის მთავრობათა მნიშვნელოვანმა ნაწილმა მოწოდებაში ასევე აღიარეს უნივერსიტეტის ავტონომიის საჭიროება.

რეზოლუციაში „განახლებული დღის წესრიგი უნივერსიტეტებისათვის: განათლება, კვლევა და ინოვაცია“, (მაისი, 2006), ევროპის კომისიამ, როგორც პრიორიტეტი, უნივერსიტეტებს ამოცანად იმ ახალი ჩარჩოების დადგენა დაუსახა, რომლებიც საუნივერსიტეტო ავტონომიას და პასუხისმგებლობას გააუმჯობესებს. ევროპის

კავშირის საბჭომ (2007) ასეთი მიდგომა დაადასტურა და უნივერსიტეტების ავტონომიასა და უნარზე, უპასუხონ საზოგადოების მოლოდინებს, შორის კავშირზე აქცენტი გააკეთა. ამ ფარგლებში უნივერსიტეტის ავტონომია არის არა მარტო გადამწყვეტი ფაქტორი ევროპულ სივრცეში უმაღლესი განათლების მიღწევების უზრუნველსაყოფად, არამედ ევროპული კვლევების წარმატებული დასრულების საშუალება, როგორც ეს დადგენილია ევროკომისიის მწვანე მოხსენებაში: „ევროპული კვლევების სივრცე: ახალი პერსპექტივები“ (აპრილი, 2007).

ევროკავშირის ფლაგმანი ინიციატივა „ევროპის კავშირის ინოვაცია 2020 წლამდე გონიერი, მდგრადი და ინკლუზიური ზრდის სტრატეგიის შესახებ“ იმის აუცილებლობას ადგენს, რომ ევროპული უნივერსიტეტები ზედმეტი რეგულაციისა და მიკრომართვისაგან გათავისუფლდნენ და ისინი სრული ანგარიშვალდებულებით ჩაანაცვლონ.

2. ევროპის უნივერსიტეტთა ასოციაციის მოღვაწეობა სამართლებრივი დამოუკიდებლობის დარგში

ანგარიშებში: „ფინანსურად მდგრადი უნივერსიტეტები: ევროპული უნივერსიტეტები სრული კალკულაციის გზაზე“, „ფინანსურად მდგრადი უნივერსიტეტები, „ევროპულ უნივერსიტეტებში შემოსავლის წყაროების დივერსიფიკაცია“ და „ინსტიტუციონალური მრავალფეროვნება ევროპულ უმაღლეს განათლებაში“, სხვადასხვა კუთხით გაანალიზებულია საუნივერსიტეტო ავტონომიის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ხარისხის სტანდარტების გაუმჯობესების დარგში და წარმოდგენილია თითოეული პოზიციის ემპირიული მტკიცებულება.

კვლევაში - „ფინანსურად მდგრადი უნი-

ვერსიტეტები: ევროპული უნივერსიტეტების დივერსიფიცირებული შემოსავლის ნაკადები“ დადგენილია, რომ უნივერსიტეტის უნარი, წარმოქმნას დამატებითი შემოსავალი, ეხება ინსტიტუციური ავტონომიის ხარისხს, რომელიც მას ენიჭება იმ სამართლებრივ ჩარჩოში, რომელშიც ის მუშაობს. ეს სტანდარტი შეეხო ყველა დონის საუნივერსიტეტო ავტონომიას, მათ შორის ავტონომიას ორგანიზაციულ, ფინანსურ, საკადრო და აკადემიურ სფეროებში.

მონაცემებით გამოვლინდა, რომ ფინანსური ავტონომია ყველაზე მჭიდროდ ეთანადება უნივერსიტეტების უნარს, მოიზიდოს შემოსავალი დამატებითი დაფინანსების წყაროებიდან. ეს ასევე ეხება კადრებით დაკომპლექტების ავტონომიას, განსაკუთრებით პროფესიული კადრების მოწვევას და აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალისათვის ხელფასის ოდენობის გაზრდას. ეს ასევე აღმოჩნდა დადებითი შემოსავლის დივერსიფიკაციისათვის. საბოლოოდ შემცირების რისკები, დამოკიდებულება რომელიმე ერთი კონკრეტული დამფინანსებელისაგან, დივერსიფიცირებული შემოსავლის სტრუქტურა, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს ინსტიტუციური ავტონომიის შემდგომ განვითარებას, დაბოლოს, იმ რისკების შემცირების ხარჯზე, რაც უკავშირდება რომელიმე ერთ კონკრეტულ სპონსორზე გაზრდილ დამოკიდებულებას. შემოსავლების დივერსიფიცირებულ სტრუქტურას შეუძლია, თავის მხრივ, ხელი შეუწყოს ინსტიტუციური ავტონომიის შემდგომ განვითარებას.

ევროპის უნივერსიტეტების ასოციაციამ ასევე დაადგინა, რომ ევროპის აღმოსავლეთის ზოგ უნივერსიტეტში ადრე მინიჭებული ავტონომია საგრძნობლად იყო შემცირებული. რიგ შემთხვევაში ანგარიშვალდებულების ზომების ზრდამ უნივერსიტეტის ავტონომიის ეფექტურობა შეამცირა, რის გამო ხშირად ერთმანეთს რადიკალურად დაუპირისპირდა განსხვავება რეალურ და ფორმალურ ავტონომიას შორის.

ევროპის უნივერსიტეტთა ასოციაციამ მონიტორინგის შედეგად დაადგინა, რომ ეკონომიკურ კრიზისს ხელისუფლება ბოროტად იყენებს, რაც ამცირებს უნივერსიტეტების

ბიძინა სავანელი

შესაძლებლობას, თავისუფლად მართოს საკუთარი სახსრები და, აქედან გამომდინარე, ზღუდავს მათს ავტონომიას. ასეთი ვითარება შემაშფოთებელია, რადგან მნიშვნელოვნად აფერხებს უნივერსიტეტების უნარს, საკუთარ სივრცეში წარმატებით დაძლიონ კრიზისი და დაიცვან ის სფეროები, რომლებიც მნიშვნელოვანია მათი ინსტიტუციური და ეროვნული მისიების შესასრულებლად.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ავტონომიის ორგანიზაციული, ფინანსური, საკადრო და აკადემიური სფეროები არ არიან თანაბარი წონისა, მაგრამ ერთმანეთსაც არ უნდა ეწინააღმდეგებოდნენ. გადაწყდა, რომ, მიუხედავად მათ შორის რთული კავშირებისა, მაგალითად, ფინანსურმა ავტონომიამ არ უნდა გადაწონოს საკადრო ავტონომია.

ამასთან, მონაცემთა შეგროვების გამოცდილება აჩვენებს, რომ კანონმდებლობაში თუნდაც მცირე ცვლილებებმა შეიძლება საგრძნობლად შეცვალოს სურათი და შეაფერხოს მუდმივი განახლება. ევროპის ყველა უნივერსიტეტისათვის ერთიანი სამართლებრივი სტანდარტის გამოუმუშავება მიუღებელია, რადგან თითოეული ქვეყნის ისტორიული და კულტურული პარამეტრები განსხვავებულია. უბრალოდ საჭიროა ამოსავალი და ძირითადი პრინციპებისა და ზოგადი სტანდარტების გათვალისწინებით რთული სიტუაციები გამარტივდეს.

3. საუნივერსიტეტო დამოუკიდებლობის სამართლებრივი მდგომარეობა

აღმასრულებელი ხელმძღვანელობა

მიუხედავად იმისა, რომ უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობა შეიძლება შედგებოდეს რამდენიმე ძირითადი პერსონისაგან, როგორებიცაა: რექტორი, ვიცე-რექტორი, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი და ფაკულტეტის დეკანები, ეს კვლევა აქცენტს, პირველ რიგში, უნივერსიტეტის აღმასრულებელ

ხელმძღვანელზე აკეთებს, როგორც არის „რექტორი“, რადგან ამ ტერმინს ყველაზე ხშირად იყენებენ ევროპაში.

რექტორის არჩევის ანდა დანიშვნის ოთხი ყველაზე გავრცელებული წესი არსებობს: 1. კონკრეტული საარჩევნო ორგანოს მიერ არჩეული რექტორი. ამ ორგანოს წარმოადგენს (პირდაპირ ან ირიბად) უნივერსიტეტის საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფი (აკადემიური პერსონალი, სხვა პერსონალი, სტუდენტები), რომელთა რაოდენობა არის შეწონილი. 2. წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ არჩეული რექტორი. ამ ორგანოს წარმოადგენს დემოკრატიულად არჩეული აკადემიური საკითხებით დაკავებული ჯგუფი, როგორც წესი – სენატი. 3. უნივერსიტეტის მმართველი ორგანოს მიერ არჩეული რექტორი. ამ ორგანოს წარმოადგენს სტრატეგიული საკითხების გადაწყვეტით დაკავებული საბჭო (board). 4. უნივერსიტეტის სენატისა და საბჭოს (board) მიერ ორსაფეხურიანი წესით არჩეული რექტორი. 5. რექტორის კანდიდატურა შეიძლება დამტკიცდეს გარე ორგანოს მიერ, მაგალითად, პრეზიდენტის, მთავრობის ან უმაღლესი განათლების სამინისტროს მიერ (ესპანეთი, საბერძნეთი, ისლანდია, იტალია, ნიდერლანდები, ჩეხეთის რესპუბლიკა, უნგრეთი, ლუქსემბურგი, სლოვაკეთი, ლატვია, შვედეთი, დიდი ბრიტანეთი). თუმცა ეს უბრალო ფორმლობაა.

ზოგიერთ სისტემაში არსებობს დამატებითი სახელმძღვანელო პრინციპები, რომლებიც ეხება, მაგალითად, კონკრეტული ტიპის აკადემიურ თანამდებობას (მაგ. სრული ან ასოცირებული პროფესორის). დამატებითი მახასიათებლები მოიცავს საერთაშორისო გამოცდილებას ან მენეჯერულ კომპეტენციებს, ან პედაგოგიურ გამოცდილებას. დანიაში რექტორი უნდა იყოს აღიარებული მეცნიერი. კვიპროსსა და ლუქსემბურგში რექტორს არ შეიძლება იმავდროულად ეკავოს რაიმე ადმინისტრაციული თანამდებობა (მაგალითად, დეკანის). ამასთან, ასაკობრივი ცენზი არსად დადგენილი არ არის.

4. უნივერსიტეტის მეთაურის უფლებამოსილების ვადა და კომპეტენცია

ბიძინა სპინაძე

უმრავლეს სისტემებში რექტორის უფლებამოსილების ვადა კანონით არის დადგენილი: ან ხანგრძლივობა ზუსტად ფიქსირებულია ან მაქსიმალური პერიოდი შეზღუდულია ოთხი (Den, CY, CZ, FR, GE, NO, PL, PT, SK), ხუთი (EE, FI, LT, LV, LU) ან ექვსი წლით (BB, NRW, SE), და ხშირად ერთხელ განახლებადია. უნგრეთში ვადა მერყეობს სამიდან ხუთ წლამდე, ხოლო შვეიცარიაში - ორიდან ექვს წლამდე, რისი განსაზღვრაც უნივერსიტეტის უფლებაა. ირლანდიაში უფლებამოსილების ვადა 10 წელია. ხუთ ქვეყანაში უნივერსიტეტები თავისუფლად განსაზღვრავენ ვადის ხანგრძლივობას (DK, ES, IT, HOL, GB).

რექტორის თანამდებობიდან დათხოვნის წესი არის მეტ-ნაკლებად რეგულირებული. რვა ქვეყანაში (CH, CS, DK, EE, FI, IT, HOL, GB). კანონი არ შეიცავს დებულებებს, რომლებიც ეხება პოსტიდან რექტორის დათხოვნას. სხვა სისტემებში, კანონის თანახმად, დათხოვნა უნდა დაადასტუროს გარე ორგანომ (GR, HU, LT, PT, SK, SW).

რამდენიმე სისტემაში რექტორის სამსახურიდან დათხოვნა უფრო დეტალურად არის რეგულირებული. ავსტრიაში დათხოვნა შეიძლება განხორციელდეს თავად უნივერსიტეტის მიერ, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შედარებით მძიმე გადაცდომას აქვს ადგილი ან ბრალი ედება სისხლის სამართლის დანაშაულში, ან სახეზეა ფსიქიკური ან ფიზიკური უუნარობა, ან ნდობის დაკარგვა, რაც უნდა დადასტურდეს სასამართლო წესით. ნორვეგიაში რექტორი არის საჯარო მოსამსახურე და შეიძლება დაითხოვონ სამსახურიდან მხოლოდ სერიოზული გადაცდომის საფუძველზე შესაბამისი კანონის დაცვით. პოლონეთში რექტორი შეიძლება დაითხოვოს საკონკურსო კომისიამ ან იმ შემთხვევაში, თუ ადგილი ჰქონდა მძიმე გადაცდომას, რისი

გადაწყვეტილებაც მიიღება სამინისტროს მიერ ეროვნული უნივერსიტეტების რექტორთა კონფერენციისა და უმაღლესი განათლების საბჭოსთან კონსულტაციების შემდეგ.

ზოგადად, უნივერსიტეტთა უმრავლესობა არსებითად თავისუფალია შიდა აკადემიური სტრუქტურების განსაზღვრაში. ცალკეულ ქვეყნებში სტრუქტურების ჩამონათვალი კანონით არის განსაზღვრული, თუმცა ეს არ განიხილება, როგორც ინსტიტუციური ავტონომიის მნიშვნელოვანი შეზღუდვა.

შენიშვნის სახით უნდა აღინიშნოს შემდეგი:

აქ არ შეიძლება გვერდი ავუაროთ მსოფლიოს უნივერსიტეტებისათვის უცნობ და კურიოზულ მგომარეობას, რომელიც ძველი პარლამენტის მიერ მიღებულ „საქართველოს კანონში უმაღლესი განათლების შესახებ“ რექტორის კომპეტენციის არარსებობასთან არის დაკავშირებული.

კანონის მუხლი 14, პუნქტი 2 ადგენს: „2. საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება შედგება ძირითადი საგანმანათლებლო ერთეულებისაგან, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ბიბლიოთეკის (ბიბლიოთეკების) და დამხმარე სტრუქტურული ერთეულებისაგან: რექტორის აპარატისაგან, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელის აპარატის, კანცელარიისა და მართვის ორგანოების სამდივნოებისაგან.“

კანონის მუხლი 15, პუნქტი 2 ადგენს: „2. საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების მართვის ორგანოები (მმართველი სუბიექტები) არიან: აკადემიური საბჭო, წარმომადგენლობითი საბჭო, რექტორი, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი და ხარისხის უზრუნველყოფის სამსახური.“

კანონის მუხლები 17-21 ადგენს: აკადემიური საბჭოს, წარმომადგენლობითი საბჭოს და ადმინისტრაციის ხელმძღვანელის არჩევისა და ცალკე - უფლებამოსილების წესებს, მაშინ, როდესაც კანონის მუხლი 22 რექტორის მხოლოდ არჩევისა და დათხოვნის წესებს ითავლისწინებს.

ამრიგად, სახელმწიფოს მიერ დაფუძნებულ

უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ხელმძღვანელს - უნივერსიტეტის რექტორს - დამოუკიდებელი უფლებამოსილება არ გააჩნია. და ეს მაშინ, როდესაც მსოფლიოს ყველა ქვეყნის, განსაკუთრებით ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობა, რექტორის უფლებამოსილებას ცალკე და ზუსტად განსაზღვრავს.¹

5. უნივერსიტეტის მიერ იურიდიული პირების დაფუძნების პარამეტრები

უნივერსიტეტთა უმრავლესობა თავისუფალია, შექმნას დამოუკიდებელი იურიდიული პირები. შესაძლებლობა, რომ შეიქმნას დამოუკიდებელი იურიდიული პირები, უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს განახორციელონ თავიანთი სტრატეგიები, გამონახონ მოქნილი და ადეკვატური გზა მათი მთავარი მისიების განსახორციელებლად.

ქვეყნებში: კვიპროსი, საბერძნეთი, პორტუგალია, სლოვაკეთი და შვეიცარია დაშვებულია, უნივერსიტეტებში შეიქმნას არასამეწარმეო იურიდიული პირები. სხვა ქვეყნებში (DAN, BB, CZ, EE, ES, FI, FR, HE, HU, IE, IT, LT, LU, LV, NL, NO, NRW, GB) უნივერსიტეტებს შეუძლიათ შექმნან ორივე - არაკომერციული და არასამეწარმეო - იურიდიული პირები. დანიაში უნივერსიტეტებს შეუძლიათ, შექმნან სრულ საკუთრებაში არსებული შემლუდული პასუხისმგებლობის კომპანიები, რომელთაც, თავის მხრივ, შემდეგ შეუძლიათ შექმნან შვილობილი კომპანიები, როგორებიცაა: spin-off კომპანიები, მეცნიერების პარკები ან სტუდენტური საერთო საცხოვრებლები. არის შემლუდებებიც. პოლონეთის და ისლანდიის უნივერსიტეტებში დაშვებულია მხოლოდ

ისეთი იურიდიული პირების შექმნა, რომელთა საქმიანობის სფერო დაკავშირებული იქნება უნივერსიტეტის მისიასთან. შვედეთში მხოლოდ იმ უნივერსიტეტებს აქვთ ჩარტერული კომპანიების დაარსების უფლებამოსილება, რომლებიც სპეციალურადაა ჩამოთვლილი კანონში.

6. უნივერსიტეტის ხელმძღვანელი ორგანოები და მართვის სტრუქტურები

არსებობს ორი ძირითადი ტიპის მმართველობის სტრუქტურა: ორმაგი და უნიტარული.

დიდი ბრიტანეთის უნივერსიტეტებს აქვთ ორმაგი მმართველი სტრუქტურა, რომელიც მოიცავს აკადემიურ სენატს და საბჭოს. საბჭო, რომელიც მოიცავს დაახლოებით 25 წევრს, არის დამოუკიდებელი სტრუქტურა და თითქმის ყოველთვის შეიცავს აკადემიურ პერსონალს და სტუდენტურ წარმომადგენლობასაც. ამასთან შეიმჩნევა ტენდენცია, რომ საბჭოში უმრავლესობა გარეგანი დამოუკიდებელი წევრებით დაკომპლექტდეს.

ისლანდიაში სენატი ნიშნავს აკადემიური პერსონალის წარმომადგენლებს უნივერსიტეტის საბჭოში; სხვა შემთხვევაში ის მხოლოდ საკონსულტაციო როლს ასრულებს. გერმანიაში სენატი ძირითადად მთავარი გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოა, ხოლო საბჭო არის სათათბირო, რომელიც მხოლოდ დაწესებულების განვითარების გეგმას ადასტურებს. ჩრდილოეთ რაინ-ვესტფალიაში საბჭო ირჩევს პრეზიდენტს, ვიცე-პრეზიდენტებს და გადაწყვეტს განვითარების გეგმას, ხოლო სენატს აქვს უფლება, არჩევნების შედეგები დაადასტუროს. ავსტრიაში რექტორატი თანა-არსებობს სენატსა და საბჭოსთან და აქვს თანაბრი უფლებები, რომელთა შედეგად ავსტრიის უნივერსიტეტებში სამი მმართველი ორგანო არსებობს.

ორმაგი ტიპის მმართველობის სტრუ-

1 სანიშნოდ იხ., Report on joint EUA - REGIO/JRC Smart Specialisation Platform expert workshop: The role of universities in Smart Specialisation Strategies, EUA PUBLICATIONS, 2014. [The European University President - Boston College, https://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/.../6115](https://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/.../6115).

ქტურაში პასუხისმგებლობა ორიენტირებულია ისეთ სტრატეგიულ გადაწყვეტილებებზე, როგორებიცაა: დებულებები, სტრატეგიული გეგმები, რექტორის და ვიცე-რექტორების არჩევა, ბიუჯეტის განსაზღვრა. სენატს ევალება ისეთი აკადემიური საკითხების რეგულირება, როგორებიცაა: სასწავლო პროგრამები, თანამშრომლობის ხარისხი და კვალიფიკაციის ამაღლება.

ესპანეთში უნივერსიტეტების მართვის ორგანოების შემადგენლობა ფართოა. სენატი შეიძლება შეიცავდეს 300-მდე წევრს, მათ შორის, პროფესორებს, უმცროს აკადემიური პერსონალს, ადმინისტრაციულ პერსონალსა და სტუდენტებს. უნივერსიტეტები თავად განსაზღვრავენ სენატის ზუსტ შემადგენლობას, მიუხედავად იმისა, რომ არსებული კანონით პროფესორები უნდა შეადგენდნენ უმრავლესობას. სენატი, როგორც წესი, წყვეტს უნივერსიტეტის სტრატეგიას და ირჩევს რექტორს. როგორც სენატის შემადგენლობა, ისე უნივერსიტეტების საბჭოები, არიან აღმასრულებელი ორგანოები, რომელნიც ყოველდღიურ საქმიანობას წარმართავენ. იგი ასევე სთავაზობს ბიუჯეტს.

შვეიცარიაში პროფესორები (მათ შორის დეკანები) მოქმედებენ, როგორც სენატის სათათბირო ორგანო. ზოგიერთ შემთხვევაში ისინი აყენებენ რექტორისა და ვიცე-რექტორების კანდიდატურებს. უნივერსიტეტის საბჭო არის მთავარი აღმასრულებელი ორგანო. ის, როგორც წესი, ბორდის ტიპის სტრუქტურაა და მოიცავს მხოლოდ გარეგან წევრებს. ის იღებს ყველა ძირითად გადაწყვეტილებას, როგორებიცაა, მაგალითად, ფინანსური საკითხები, სტრატეგიული დაგეგმვა, ანგარიშგება და დაკომპლექტების წესი.

იტალიაში მართვის ორგანოების სტრუქტურა განისაზღვრება უნივერსიტეტის წესდებით, მაგრამ, ფაქტობრივად, განსხვავდება ცალკეულ უნივერსიტეტებში. მაგალითად, გარეგანი წევრები შედიან ფორუმში. სენატი შედგება ყველა დეკანის, დისციპლინების (მაგ., დეპარტამენტების) არჩეული აკადემიური წარმომადგენლებისაგან. სენატში სტუდენტების 15%-ია წარმოდგენილი. საბჭო შედგება რექტორის, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელის

და სხვადასხვა კატეგორიის აკადემიური პერსონალის (სრული პროფესორები, ასოცირებული პროფესორები და მკვლევრები) წარმომადგენლებისაგან. ზოგიერთ უნივერსიტეტში შექმნილია მრჩეველთა საბჭო, რომელშიც ადგილობრივი ბიზნესის და სამოქალაქო საზოგადოების წევრები არიან წარმოდგენილი.

სენატის ტიპის სტრუქტურა არსებობს ესტონეთში, საბერძნეთში, ირლანდიაში, ლატვიასა და პოლონეთში. საბჭოს ტიპის სტრუქტურა არსებობს დანიაში, საფრანგეთში, ლუქსემბურგში, ნორვეგიაში, პორტუგალიასა და შვედეთში.

7. უნივერსიტეტის გარე წევრების მართვის ორგანოები

გარე სამეთვალყურო წევრების დანიშვნის შემდეგი ოთხი ძირითადი მოდელი არსებობს:

1. უნივერსიტეტებს შეუძლიათ თვითონ დანიშნონ გარე წევრები (დანია, ესტონეთი, ფინეთი, პორტუგალია და გაერთიანებული სამეფო).
2. გარე წევრებს შესთავაზებს უნივერსიტეტები, მაგრამ დანიშნავს გარე ორგანო (ნორვეგია, სლოვაკეთი და შვედეთი).
3. ზოგიერთი წევრი ინიშნება უნივერსიტეტის და ზოგიერთი გარე ორგანოს მიერ (ავსტრია, კვიპროსი, საფრანგეთი, ისლანდია, ლიტვა).
4. დანიშნავს მხოლოდ გარე ორგანო (უნგრეთი, იტალია, ლუქსემბურგი, ნიდერლანდები, ესპანეთი და შვეიცარია). არსებობს სხვა ვარიანტებიც. ჩეხეთის რესპუბლიკაში საგარეო წევრებს ნიშნავს მინისტრი რექტორთან კონსულტაციების შემდეგ. ჩრდილოეთ რაინ-ვესტფალიაში გარე წევრებს ნიშნავს სპეციალური საარჩევნო კომიტეტი, რომელიც შედგება უნივერსიტეტის და სახელმწიფო უწყების წარმომადგენლებისაგან.

უკანასკნელი ორი-სამი წლის განმავლობაში ამ დარგში ზოგიერთ უნივერსიტეტში განხორციელდა ცვლილებანი, მაგრამ არა-არსებითი.

8. უნივერსიტეტის ფინანსური ავტონომია

სახელმწიფო დაფინანსების განაწილება

სამინისტროსა და უნივერსიტეტებს შორის გრძელვადიან კონტრაქტებზე უფრო და უფრო მეტი ქვეყანა გადადის იქ, სადაც მათი უფლებებისა და მოვალეობების გამო რესურსები და სტუდენტთა რაოდენობა ამის საშუალებას იძლევა. ყოველწლიური კორექტირება არ არის აღქმადი ტენდენცია, განსაკუთრებით დასავლეთ ევროპაში, სადაც საჯარო დაფინანსების მეშვეობით ბლოკ-გრანტების ნაცვლად ბიუჯეტის ხაზები მოქმედებს. ის მოიცავს რამდენიმე კატეგორიის ხარჯებს, როგორებიცაა: სწავლების, საოპერაციო ხარჯები ან სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობა. თუმცა გარკვეული შეზღუდვები მაინც ვრცელდება. უნივერსიტეტებს არ შეუძლიათ გამოყონ თავიანთი ფონდები ან შეიძლება იმოქმედონ მხოლოდ მკაცრი შეზღუდვებით. ბიუჯეტი გამოიყენება მხოლოდ კვიპროსსა და საბერძნეთში. დარჩენილ 25 სისტემაში ძირითადი უნივერსიტეტები ბლოკ-გრანტებს სახელმწიფო დაფინანსების სახით იღებენ, სადაც ისინი შეიძლება კიდევ დაიყონ, მათ შორის შიდა ღირებულების ნივთებად ან საქმიანობად.

არანაირი შეზღუდვა არ არსებობს ბლოკ-გრანტის შიდა გამოყოფისათვის შემდეგ ქვეყნებში: ბრანდენბურგი, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, იტალია, ლუქსემბურგი, ნიდერლანდები, ნორვეგია, ესპანეთი, შვეიცარია და დიდი ბრიტანეთი. ქვეყნებში: საფრანგეთი, უნგრეთი, ისლანდია, ლატვია, ლიტვა, პორტუგალია, სლოვაკეთი და შვედეთი საგრანტო ბლოკი დაყოფილია ფართო კატეგორიებად, როგორებიცაა, მაგალითად, სწავლება და კვლევა (ისლანდია, შვედეთი), სწავლება, კვლევა და ინფრასტრუქტურა (ლატვია, ლიტვა), ხელფასები და საექსპლუატაციო ხარჯები (პორტუგალია), ან ინვესტიციები, ხელფასები და საექსპლუატაციო ხარჯები (საფრანგეთი).

9. უნივერსიტეტის მიერ სახელმწიფო დაფინანსების კროფიციტის უენარჩუნება

ბევრი ქვეყნის უნივერსიტეტი თავისუფალია, რომ საჯარო დაფინანსების დადებითი სალდო მთლიანად შეინარჩუნოს. ასეთი არიან: ავსტრია, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, უნგრეთი, ისლანდია, იტალია, ნიდერლანდები, სლოვაკეთი, ესპანეთი, შვეიცარია და დიდი ბრიტანეთი. ამასთან, გაერთიანებულ სამეფოსა და ესტონეთში სახელმწიფო დაფინანსება შეიძლება იყოს შესწორებული მომდევნო წელს, თუკი უნივერსიტეტში წინასწარ დაგეგმილი მიღება ან კურსდამთავრებულთა რაოდენობა არ იქნება დამაკმაყოფილებელი, თუმცა კვიპროსის, საბერძნეთის, ირლანდიის და ლიტვის უნივერსიტეტები ვერ ინარჩუნებენ დადებით სალდოს. გარდა ამისა, შეიძლება სხვა შეზღუდვებიც დაწესდეს. ჩეხეთის რესპუბლიკაში, ლატვიაში, ლუქსემბურგსა და პორტუგალიაში დადებით სალდოს უენარჩუნება ითხოვს სახელმწიფო ნებართვას. პოლონეთში პროფიციტი შეიძლება დაიხარჯოს მხოლოდ ინვესტიციისათვის. ამასთან, ჩეხეთის რესპუბლიკაში, ნორვეგიასა და შვედეთში ჭარბი შეიძლება იყოს მაქსიმუმ პროცენტული (5% - ჩეხეთი, ნორვეგია და 10% შვედეთი).

10. უნივერსიტეტის მიერ თანხის სესხვა

უნივერსიტეტების ნაწილს შეუძლია სესხის თანხა შეზღუდვების გარეშე მოიძიონ (ავსტრია, ჩეხეთი, დანია, ესტონეთი, ფინეთი და ნიდერლანდები). მეორე ნაწილს სესხის თანხა შეუძლია სახელმწიფოს ნებართვით მოიძიოს (კვიპროსი, საფრანგეთი, ლატვია, ლიტვა, ლუქსემბურგი), შვედეთში მათ შეუძლიათ გამოიყენონ მხოლოდ კონკრეტული სახელმწიფო ბანკები. პოლონეთში უნივე-

რსიტეტებს შეუძლიათ ისეცხონ ფული და სახელმწიფო სესხი გარკვეული პირობების დაცვით მიიღონ.

ინსტიტუტების შეუძლიათ ისინი თავისუფლად გაყიდონ. უნივერსიტეტებს ასევე შეუძლიათ, მოითხოვონ, რომ სახელმწიფომ მათ წილ-სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული შენობა-ნაგებობები მათვე მიჰყიდოს.

11. უნივერსიტეტის მიერ მიწისა და შენობების მფლობელობა

უნივერსიტეტების მიერ მიწის მფლობელობის თა-ვისუფალ ყიდვა-გაყიდვასა და მშენებლობაზე უფლება მჭიდროდ არის დაკავშირებული მათს ავტონომიასთან, უზრუნველყოს თავიანთი ინსტიტუციური სტრატეგიისა და აკადემიური პროფილის განხორციელება.

კვლევებმა მრავალგზის დაადასტურა, რომ ერის ტრადიციების შენარჩუნება და კულტურული ორიენტირების რეალიზება მნიშვნელოვანწილად უზრუნველყოფილი ხდება, როდესაც უნივერსიტეტებს უფლება აქვთ, ხელსაყრელ ფასებში მფლობელობაში ან იჯარით გადასცენ თავიანთი არა-კულტურული ღირებულების ობიექტები. ასეთი უნივერსიტეტების შენობების მაღალი საექსპლუატაციო ხარჯები, რომლებიც დაკავშირებულია ისტორიული მნიშვნელობის შენობების მოვლა-შენახვასთან, აუცილებელს ხდის ასეთი გადაწყვეტილების მიღებას. სწორედ ასეთი გადაწყვეტილება მიიღეს გერმანიის, ავსტრიის, ლიტვის, შვედეთის და უნგრეთის ზოგიერთმა უნივერსიტეტმა.

ისეთ ქვეყნებში, როგორებიც არის: ავსტრია, ჩეხეთი, დანია, იტალია, ჰოლანდია, სლოვაკეთი, ესპანეთი და დიდი ბრიტანეთი, უნივერსიტეტებს ყოველგვარი შეზღუდვების გარეშე შეუძლიათ გაყიდონ არაკულტურული ღირებულების შენობები. ზოგიერთ ქვეყანაში ასეთ შემთხვევაში საჭიროა სახელმწიფოს წინასწარი თანხმობა. ფინეთის მთავრობამ უარი თქვა შენობების სრულ საკუთრებაზე და უნივერსიტეტებს საკუთრების 67% გადასცა, ხოლო თვითონ 33% დაიტოვა. ლატვიაში უნივერსიტეტის შენობები შეიძლება სახელმწიფო საკუთრებიდან უნივერსიტეტებს საკუთრებაში გადავიდეს, რომლის დროსაც

12. უნივერსიტეტის სტრუქტურული საფინანსო შენატანები

ამ მიმართებით სამი ძირითადი მოდელი არსებობს ევროპაში: მოსაკრებლების ოდენობას უნივერსიტეტი თავისუფლად თავად განსაზღვრავს; საფასურს საჯარო ხელისუფლება განსაზღვრავს; საჯარო ხელისუფლება და უნივერსიტეტები საფასურს ურთიერთშეთანხმებით განსაზღვრავენ, ამასთან, საჯარო ხელისუფლებას შეუძლია, შექმნას საფასურის ჭერი. ზოგიერთ სისტემაში საჯარო ხელისუფლება სამეცნიერო კვლევებს დამატებით აფინანსებს.

13. უნივერსიტეტის საკადრო ავტონომია

კადრების შერჩევა

ფინეთში, როგორც წესი, პროფესორის ვაკანსია საჯაროდ ცხადდება, თუმცა, ზოგჯერ ვაკანტურ თანამდებობაზე ვაკანსია საჯაროდ იმ შემთხვევაში არ ცხადდება, თუ პირს აქვს ძალზე სპეციფიკური და უნიკალური კომპეტენცია. ფაკულტეტის საბჭოს გადაწყვეტილების საფუძველზე რექტორი ან კანცლერი გამარჯვებულს პროფესორის თანამდებობაზე ნიშნავს. რექტორის ან კანცლერის მიერ დანიშვნა „მოწვევით“ ასევე შესაძლებელია.

საფრანგეთში აკადემიური პერსონალი კომპლექტდება სიით, რომელსაც წარადგენს აკადემიკოსთა ეროვნული კომიტეტის მიერ წარდგენილი კანდიდატების სიიდან. იტალიაში უფროსი თანამშრომლების შერჩევა მოიცავს სამეცნიერო შეფასების პანელს,

ბიძინა სავანელი

რომლებიც, როგორც წესი, შედგება შიდა და ოთხი გარე წევრისაგან. გარე წევრები, როგორც წესი, პროფესორებად მუშაობენ შესაბამის სამეცნიერო სფეროში და სხვა იტალიურ უნივერსიტეტებში. შემფასებელთა პანელი კანდიდატს შეაფასებს კვლევების და პუბლიკაციების სამეცნიერო ღირებულების საფუძველზე.

ევროკავშირის 22 ქვეყანაში უნივერსიტეტები არსებითად თავისუფალია უფროსი ადმინისტრაციული პერსონალის დაქირავებაში. დანარჩენ ქვეყნებში არსებობს კონკურსის წესი, მაგრამ ეს არ ეხებათ შედარებით დაბალი საფეხურის თანამდებობის პირებს.

თერთმეტ ქვეყანაში (CH, CZ, DK, EE, FI, IE, LV, LT, LU, SE, GB) უნივერსიტეტიდან თანამდებობის პირთა გათავისუფლების კონკრეტული დებულებანი, გარდა აკადემიური და ადმინისტრაციული პერსონალის დათხოვნისა, არ არსებობს.

თავი II

1. უნივერსიტეტის სისტემის დამოუკიდებლობის მაჩვენებელი

ორგანიზაციული ავტონომია

გაერთიანებული სამეფო არის ლიდერი ორგანიზაციული ავტონომიის სფეროში და უმაღლესი განათლების სისტემაში მისი რეიტინგი ყველა მაჩვენებლით 100%-ს უდრის, რაც იმას ნიშნავს, რომ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები სახელმწიფოს ჩარევის გარეშე მათი ავტონომიის ფარგლებში დამოუკიდებლად წყვეტენ თავიანთი საქმიანობის ყველა ასპექტს.

კიდევ ხუთი ქვეყნის საუნივერსიტეტო სისტემა გადალახა 80%-იანი ბარიერი და ამის შედეგად მათ მაღალი ხარისხის ავტონომიას მიაღწიეს. ეს ქვეყნებია: დანია, ესტონეთი, ფინეთი, ირლანდია და გერმანია. ამ უნივერსიტეტებს თავისუფლად შეუძლიათ, მიიღონ გადაწყვეტილება ფაკულ-

ტეტებისა და კათედრების სტრუქტურის შესახებ, სხვადასხვა არაკომერციული და არამომგებიანი იურიდიული პირები შექმნან. სისტემის ზედა იარუსში უნივერსიტეტებს თავიანთ ორგანოებში თავისუფლად შეუძლიათ დანიშნონ გარე წევრები, მისი ორგანოები. მათგან სამ სისტემაში (DK, EE, FI), კანონი შეიცავს აღმასრულებელი ხელმძღვანელის შერჩევის სახელმძღვანელო პრინციპებს.

მეორე (“საშუალოზე მაღალი“) დონის სისტემები მერყეობს 61% და 80% შორის. ეს ქვეყნებია: ავსტრია, ლატვია, ლიტვა, ნიდერლანდები, ნორვეგია, პოლონეთი და პორტუგალია. რაც შეეხება ამ უნივერსიტეტების თავისუფლების ხარისხს, მიიღონ გადაწყვეტილება ფაკულტეტებისა და კათედრების სტრუქტურისა და სხვადასხვა არაკომერციული და არამომგებიანი იურიდიული პირები შექმნის შესახებ, ასეთი მოდელი საკმაოდ მოქნილია.

ამ სისტემების უმეტესობაში გარე წევრები შედიან უნივერსიტეტის მართვის ორგანოებში. (მხოლოდ პოლონეთსა და ლატვიაში, რომლებიც ამ ჯგუფში ყველაზე დაბალ დონეს იკავებენ, ასეთი რამ დაუშვებელია). მიუხედავად ამისა, სისტემის მეორე ჯგუფში გარე წევრების დანიშვნის თავისუფლება მნიშვნელოვნად ნაკლებია, ვიდრე ზედა ჯგუფში. მიუხედავად იმისა, რომ პორტუგალიის უნივერსიტეტები თავისუფალნი არიან აირჩიონ გარე წარმომადგენლები, დანარჩენ ხუთ სისტემაში მართვის ორგანოებში გარე წევრები ნაწილობრივ ინიშნებიან გარედან, ნაწილობრივ – უნივერსიტეტის მიერ.

მესამე (“საშუალოზე დაბალი“) მერყეობს 61% და 80% შორის. ეს ქვეყნებია: კვიპროსი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, საფრანგეთი, საბერძნეთი, უნგრეთი, ისლანდია, იტალია, სლოვაკეთი, ესპანეთი, შვედეთი და შვეიცარია. მათგან ორ სისტემაში (CY, FR) აღმასრულებელი ხელმძღვანელის დანიშვნის პროცედურა ხორციელდება მხოლოდ იმ ინსტიტუციურ დონეზე. ცხრა სისტემაში რექტორის სამსახურიდან დათხოვნაში მონაწილეობს გარე სისტემა. რვა მათგანში სამინისტრო ან უმაღლესი განათლების ორგანო დაწესებულების გადაწყვეტილების

საფუძველზე გათავისუფლებას ადასტურებს (GR, HU, SE, SK) ან კანონის (BB, CZ, ES, IS) შესაბამისად. საფრანგეთში მხოლოდ გარე ორგანოს აქვს უფლება, დაითხოვოს აღმასრულებელი ლიდერი.

მეოთხე (“დაბალი”) დონე ფასდება 40% ქულით. ეს ქვეყანა ლუქსემბურგია. აღმასრულებელი ხელმძღვანელის შერჩევისა და დათხოვნის პროცედურებს ადგენს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ. აღმასრულებელი ხელმძღვანელის შერჩევის კრიტერიუმები და ვადა დადგენილია კანონით. გარე ორგანო უშუალოდ ჩართულია გათავისუფლების პროცესში: ის გადაყენებას ადასტურებს. ლუქსემბურგში უნივერსიტეტების ბორდში ჩართული არიან არასაუნივერსიტეტო წარმომადგენლები, მაგრამ მათ დანიშნას აკონტროლებს სამინისტრო. აკადემიური ერთეულების სტრუქტურა, როგორებიცაა: ფაკულტეტები და დეპარტამენტები, მკაცრად რეგულირდება კანონით. ამასთან, უნივერსიტეტებს ლუქსემბურგში შეუძლიათ შექმნან სხვადასხვა არაკომერციული და არამომგებიანი იურიდიული პირები. უნივერსიტეტების ამ სისტემას არ გააჩნია მოქმედების თავისუფლება ორგანიზაციული ავტონომიის თითქმის არც ერთ სფეროში.

2. უნივერსიტეტის ფინანსური დამოუკიდებლობა

ფინანსური ავტონომიის დარგში ზედა დონეს (80%) წარმოადგენს ესტონეთი, ლუქსემბურგი და გაერთიანებული სამეფო. ამასთან, ლუქსემბურგში სიჭარბის შენარჩუნება და შენობა-ნაგებობის გაყიდვა სამინისტროსგან დამტკიცებას საჭიროებს (იგივე წესი მოქმედებს ესტონეთში).

მეორე (“საშუალოზე მაღალი”) დონის ქვეყნებს 61% და 80%-ის მაჩვენებლით წარმოადგენენ: დანია, უნგრეთი, ირლანდია, იტალია, ლატვია, ჰოლანდია, პორტუგალია, სლოვაკეთი და შვეიცარია. მათ აქვთ მსგავსი

მახასიათებლები: ყველას აქვს ერთწლიანი დაფინანსების პერიოდი. ყველა იღებს ბლოკ-გრანტს, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთ სისტემაში გამოყოფის თავისუფლება შეზღუდულია: მაგალითად, უნგრეთის, ლატვიის, პორტუგალიის და სლოვაკეთის ბლოკ-გრანტები დაიყო ფართო კატეგორიებად, რომელთა შიგნით ფონდები, როგორც წესი, არ შეიძლება გადანაწილდეს. ირლანდიაში ბლოკ-გრანტების მცირე ნაწილი შეიძლება გადანაწილდეს სპეციალური საქმიანობისათვის.

მეორე დონე, გარდა ირლანდიისა, უნივერსიტეტებს საშუალებას აძლევს, მათ მიერ გამოქვეყნებული პროფიციტი შეინარჩუნოს. ლატვიასა და პორტუგალიაში ამისათვის გარე დამტკიცება აუცილებელია. არსებობს საკმაო სიჭრელე უნივერსიტეტების მიერ ფულის სესხებასთან დაკავშირებით: ზოგიერთ სისტემაში (DK, NL), მათ შეუძლიათ სესხის თანხების შეუზღუდავად მიღება, სხვებს (IE, IT, SK) შეუძლიათ მხოლოდ სესხის მაქსიმალური პროცენტის მიღება, დანარჩენები (CH, HU, PT) ამის უფლებას მოკლებული არიან.

ასევე მოქმედებს ისეთი შეზღუდვები, როგორებიცაა: შეძენისა და გაყიდვების რეგისტრაცია. უნგრეთში უნივერსიტეტები სარგებლობენ ფართო ძალაუფლებით მათი უძრავი ქონების სარგებლობისა და გაქირავების სფეროში, თუმცა, ისინი ოფიციალურად არ არიან მესაკუთრენი და, შესაბამისად, მათი გაყიდვის უფლება არ აქვთ.

ექვს ქვეყანაში უნივერსიტეტებს აქვთ მნიშვნელოვანი მოქმედების თავისუფლება სტუდენტთა შენატანებთან დაკავშირებით. ეს ქვეყნებია: ირლანდია, უნგრეთი, ლატვია, ჰოლანდია, პორტუგალია და სლოვაკეთი. თუმცა უფლებამოსილებათა წრე ხელისუფლებასთან ურთიერთობაში განსხვავებულია.

ეს სისტემა, როგორც წესი, სთავაზობს სახელმწიფო დაფინანსების შედარებით მოქნილ პირობებს და საშუალებას აძლევს უნივერსიტეტებს, შენარჩუნონ მათ მიერ წარმოებული პროფიციტი.

მესამე (“საშუალოზე დაბალ” 41% - 60%) ჯგუფში შედიან: ავსტრია, ჩეხეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, ისლანდია, ლიტვა, ნორვეგია, პოლონეთი, ესპანეთი, შვედეთი. ამ ჯგუფში არსებობს შედა-

რებით მაღალი ხარისხის თანხმობა საჯარო დაფინანსების პირობებთან დაკავშირებით: საჯარო დაფინანსების ციკლი გრძელდება ერთი წელი (ავსტრიისა და ნორვეგიის გარდა, სადაც ვადა უფრო ხანგრძლივია).

ფინეთში, ნორვეგიაში, ესპანეთსა და ნაწილობრივ გერმანიაში, უნივერსიტეტებს აქვთ უფლება, საკუთარი მიხედვლებით გაანაწილონ ბლოკ-გრანტი. უნივერსიტეტებს ავსტრიაში, ფინეთში, საფრანგეთში, ისლანდისა და ესპანეთში შეუძლიათ, შეინარჩუნონ და თავისუფლად დახარჯონ ნამატი.

სწავლის საფასურის თვალსაზრისით, მესამე დონის ქვეყნები იყოფა ორ ჯგუფად: ზედა ჯგუფში (LT, NRW, PL, SE) უნივერსიტეტები ინარჩუნებენ შეზღუდულ ზეგავლენას სტუდენტების შენატანების საფასურზე. სიტუაცია საგრძნობლად განსხვავდება ქვედა დონის სისტემებში (ჩეხეთი, საფრანგეთი, ისლანდია და ნორვეგია), სადაც საფასურის ოდენობა დგინდება გარე ორგანოს მიერ ან საერთოდ არ ამოიღება.

ამ სისტემებში უნივერსიტეტების უფლება სესხის აღებასა და შენობებზე საკუთრება გარკვეულწილად შეზღუდულია, რის გამოც ტარბი თანხების შენარჩუნებაც მნიშვნელოვნად შეზღუდულია.

მეოთხე (“დაბალ ჯგუფში” - 40%) შედის კვიპროსი, საბერძნეთი. ამ ჯგუფში მკაცრი შეზღუდვებია. უნივერსიტეტის არასასწავლო დანიშნულების შენობის გაყიდვა შესაძლებელია მხოლოდ გარე ორგანოს ნებართვით. თანხის სესხება მთლიანად ან ნაწილობრივ იკრძალება (უკანასკნელ შემთხვევაში საჭიროა გარე ორგანოს აქტი). ამ ქვეყნებში უნივერსიტეტებს არ აქვთ უფლება, შეინარჩუნონ ტარბი შემოსავალი. მხოლოდ საბერძნეთში შეიძლება უნივერსიტეტებში დაადგინონ საფასური სამაგისტრო პროგრამებზე.

3. უნივერსიტეტის აკადემიური დამოუკიდებლობა

საერთოდ, აკადემიური ავტონომიის საფუძველი არის აკადემიური თავისუფლება.

უპირველეს ყოვლისა, აკადემიური თავისუფლება არის სიტყვის თავისუფლებისა და გამოხატვის თავისუფლების ფორმა. მეორე-აკადემიური თავისუფლება არის სიტყვის თავისუფლებისა და გამოხატვის თავისუფლების უმაღლესი დონე, რადგან ის მოიცავს მეტყველებისა და აზროვნების თავისუფლებას. მესამე-აკადემიური თავისუფლება არის შემოქმედებითი თავისუფლების ფორმა, რადგან ის მოიცავს სწავლებისა და კვლევის თავისუფლებას. ამრიგად, აკადემიური თავისუფლება არის სიტყვის თავისუფლებისა და შემოქმედებითი თავისუფლების აღმატებული ჰარმონია.

აკადემიური ავტონომიის სფეროში ექვსი ქვეყანა - ესტონეთი, ფინეთი, ისლანდია, ირლანდია, ნორვეგია და დიდი ბრიტანეთი - შედის აკადემიური ავტონომიის უმაღლესი დონის ჯგუფში. ამ ჯგუფში 100%-იანი ნიშნულით ირლანდია არის ლიდერი. ირლანდიის უნივერსიტეტებს თავისუფლად შეუძლიათ, გადაწყვიტონ ყველა საკითხი სასწავლო ავტონომიის განხრით. ნორვეგიის უნივერსიტეტებს თავისუფლად შეუძლიათ, გადაწყვიტონ მისაღები სტუდენტების ოდენობა, მაგრამ ამისათვის დამატებითი სახელმწიფო დაფინანსება არ არის აუცილებელი. სტუდენტების საერთო რაოდენობის განსაზღვრა, უმეტეს შემთხვევებში, გარე სახელისუფლებო ორგანოსთან შეთანხმებული უნდა იყოს (ესტონეთი, ფინეთი, ისლანდია და დიდი ბრიტანეთი)

მეორე (“საშუალოზე მაღალი” - 61% და 80%) დონე მოიცავს შემდეგ ქვეყნებს: ავსტრია, კვიპროსი, საფრანგეთი, ლუქსემბურგი, შვედეთი, შვეიცარია და პოლონეთი. მათ შორის მხოლოდ ლუქსემბურგსა და პოლონეთში არის დაშვებული უნივერსიტეტების უფლება, თვითონ გადაწყვიტონ სტუდენტების საერთო რაოდენობა და შეარჩიონ სტუდენტები ბაკალავრის და მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად. ყველა სხვა სისტემაში არსებობს სხვადასხვა შეზღუდვა. სტუდენტების საერთო რაოდენობა ზოგიერთ ქვეყანაში უნდა იყოს დამტკიცებული გარე ორგანოს მიერ (BB, CY). სხვა ქვეყნებში სტუდენტების შერჩევის პრინციპი შეიძლება იყოს შიდა რეგულირებადი

(BB, CY, NRW, SE) ან გარეგან კონტროლს დაქვემდებარებული (DN, CH).

რაც შეეხება საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციას, არსებობს მნიშვნელოვანი განსხვავებები ქვეყნებს შორის „საშუალოზე მაღალ“ დონზე. ლუქსემბურგსა და შვეიცარიაში აკრედიტაცია არ საჭიროებს რაიმე წინასწარ გარე თანხმობას, ხოლო ავსტრიაში და შვედეთში მხოლოდ მცირე გარე შეზღუდვები არსებობს. სხვა სისტემებში ორივე – საბაკალავრო და სამაგისტრო დონეზე აკრედიტაციისათვის სამინისტროს თანხმობა სავალდებულოა (BB, OH, NRW).

მესამე („საშუალოზე დაბალი“ – 41% და 60%) დონის ქვეყნებს შორის არიან: ჩეხეთის რესპუბლიკა, დანია, უნგრეთი, იტალია, ლატვია, ლიტვა, ნიდერლანდები, პორტუგალია, სლოვაკეთი და ესპანეთი. სამ ქვეყანაში (DK, IT, LV) უნივერსიტეტებს აქვთ უფლება, თვითონ დაადგინონ სასწავლო ადგილების რაოდენობა. უმაღლესი განათლების ყველა სხვა სისტემაში გადაწყვეტილება მიიღება გარე ორგანოსთან შეთანხმების შედეგად. ალტერნატიული სისტემა, რომელიც უნივერსიტეტებს უფლებას აძლევს, გადაწყვიტონ ფასიან სტუდენტთა რაოდენობა, რომლის დროსაც გარე ორგანო მხოლოდ აფიქსირებს გადაწყვეტილებას, გვხვდება უნგრეთში, ლიტვასა და სლოვაკეთში.

„საშუალოზე დაბალი“ და „საშუალოზე მაღალი“ მაჩვენებლების მქონე ქვეყნებს შორის სხვაობა უმეტესწილად არსებობს საწყის ეტაპზე პროგრამის აკრედიტაციისა და ხარისხის უზრუნველყოფის პროცედურებთან მიმართებით. მაშინ, როდესაც მეორე ანუ „საშუალოზე მაღალი“ მაჩვენებლების მქონე ქვეყნები მნიშვნელოვან მოქნილობას ავლენენ, მესამე, ანუ „საშუალოზე დაბალი“ მაჩვენებლების ჯგუფის ქვეყნებში უნივერსიტეტებს არა აქვთ უფლება, აირჩიონ სააგენტოები და ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები.

მაშინ, როდესაც პროგრამული აკრედიტაცია და ხარისხის უზრუნველყოფა საჭიროა „საშუალოზე მაღალი“ დონის მხოლოდ ზოგიერთ სისტემაში, პროგრამული აკრედიტაცია და ხარისხის უზრუნველყოფა პრაქტიკულად საჭიროა „საშუალოზე დაბალი“ დონის ყველა სისტემის ქვეყანაში.

წინასწარი აკრედიტაციის აუცილებლობა სავალდებულოა დაფინანსებული პროგრამებისათვის (CZ, DK, ES, HU, IT, LT, NDL, PT, SLO), ან ოპერატიული ინსტიტუციური ლიცენზირებისას (LV). დანიაში და ნიდერლანდებში მხოლოდ სადოქტორო პროგრამები დაიშვება თავისუფლად. უცხო ენაზე სწავლება ჩეხეთის რესპუბლიკაში, ლატვიასა და ლიტვაში არ ფინანსდება სახელმწიფოს მიერ. ლიტვის უნივერსიტეტებში გამონაკლისს წარმოადგენს მხოლოდ ის პროგრამები, რომლებიც ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიის ნაწილია.

სტუდენტების საერთო რაოდენობის განსაზღვრისა და სტუდენტების შერჩევისას „საშუალოზე დაბალი“ ჯგუფის ქვეყნები „საშუალოზე მაღალი“ ჯგუფის მსგავსნი არიან. სურათი მრავალფეროვანია, სტუდენტთა რაოდენობის შესახებ ცალმხრივად მარეგულირებელი დამოუკიდებელი ინსტიტუციური გადაწყვეტილებებიდან დაწყებული და კანონით დადგენილი გარე ორგანოს მიერ მიღებული კრიტერიუმებით დამთავრებული. „საშუალოზე დაბალი“ დონის ქვეყნების უნივერსიტეტთა უმცირესობა შეზღუდულია ენის სწავლებისა და აკადემიური კვლევების დიზაინის არჩევანში. ამ ჯგუფის უნივერსიტეტებს არ შეუძლიათ, შეარჩიონ ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები და მომწოდებლები. მათი პროგრამები, როგორც წესი, უნდა იყოს წინასწარ აკრედიტებული.

მეოთხე, კასეტური ჯგუფის უმაღლესი განათლების სისტემაში ავტონომიის დონე აღქმულია, როგორც დაბალი. ქვეყნების ამ ჯგუფში სერიოზული შეზღუდვები თითქმის ყველა სფეროს მოიცავს. როგორც წესი, საბაკალავრო პროგრამები გარე ორგანოს მიერ რეგულირდება, თუმცა უნივერსიტეტებს შეუძლიათ კრიტერიუმების დადგენის უფლება სასამართლო წესით მოიპოვონ. ამასთან, სტუდენტების შერჩევა-მიღებისას მცირე, მაგრამ გარკვეული თავისუფლება მაინც არსებობს.

აკადემიური ავტონომიის კუთხით, საფრანგეთი და საბერძნეთი „დაბალ“ ჯგუფში შედიან. ორივე ქვეყნის სისტემას არ გააჩნია მოქნილობა, რათა სტუდენტების საერთო რაოდენობა დაადგინოს. მაგალითად, საბერძნეთში ამ საკითზე უნივერსიტეტები

ბიძინა სავანელი

მართავენ მოლაპარაკებას ხელისუფლებასთან. სერიოზული შეზღუდვები არსებობს ასევე საგანმანათლებლო პროგრამების წარმართვასთან დაკავშირებით. ამ ქვეყნებში ყველა უნივერსიტეტმა წინასწარი აკრედიტაცია უნდა გაიაროს. ამასთან აღსანიშნავია, რომ საფრანგეთისა და საბერძნეთის უნივერსიტეტებს მთავრობის ჩარევის გარეშე შეუძლიათ აკადემიური ხარისხების შინაარსის განსაზღვრა. ორივე ქვეყნის სისტემაში სწავლების ენის არჩევა შეზღუდულია. საბაკალავრო და სამაგისტრო პროგრამები ეროვნულ ენებზე უნდა ისწავლებოდეს.“

4. უნივერსიტეტის რეფორმის განხორციელებასთან დაკავშირებული გამოწვევები

მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო 15 წლის განმავლობაში მართვის რეფორმების სფეროში პროგრესს, როგორც წესი, დაინტერესებული მხარეები მიესალმნენ. უმაღლესი განათლების შესახებ კანონში არაადეკვატური ცვლილებები რიგ ქვეყნებში შემოქმედების საგნად იქცა, რადგან მსხვილმა სამართლებრივმა ცვლილებებმა თავად სისტემა გახადა ბუნდოვანი. უფრო მეტი, თუმცა რიგ ქვეყანაში რეფორმაზე ორიენტირებული კანონონპროექტები მუშავდება, მაგრამ ადრე მიღებული საკანონმდებლო ცვლილებები შეუსრულებელი რჩება.

ხშირად კრიტიკის საგანია ფაქტები, როდესაც ხელისუფლება ნაკლები მხარდაჭერის სურვილს ავლენს ახალი უნარ-ჩვევებისა და კომპეტენციების განვითარების მხარდასაჭერად, განსაკუთრებით ლიდერობის და მართვის სფეროში, მაშინ, როდესაც მნიშვნელოვანია, რომ უნივერსიტეტებმა გამოიყენონ უკვე შექმნილი ინსტიტუციური ავტონომია.

5. უნივერსიტეტის საფინანსო პრობლემატიკა

უნივერსიტეტების კონფერენციებზე რეკტორთა უმრავლესობამ მწვავედ წამოჭრა ის პრობლემები, რომელთა წინაშეც დღეს მრავალი ეროვნული უნივერსიტეტი დგას. მთავარი პრობლემები ბლოკ-გრანტების გამოყენების შეზღუდვასთან, დაფინანსების მოკლე პერიოდთან და შენობების ყიდვა-გაყიდვის შეუძლებლობასთან არის დაკავშირებული, იმ მიზნით, რათა შეინარჩუნონ პროფიციტი და ამოიღონ სწავლის საფასური. თანამშრომელთა ხელფასების საკითხის თავისუფლად განსაზღვრის შეუძლებლობა განიხილება, როგორც კიდევ ერთი შეზღუდვა, რომელიც უმაღლესი განათლების გლობალურ ბაზარზე კონკურენციის პირობებში უარყოფით შედეგებს იწვევს.

მიმდინარე ეკონომიკური კრიზისის გავლენა უნივერსიტეტების ავტონომიაზე საყოველთაოდ აღიარეს, როგორც სერიოზული გამოწვევა. რიგ ქვეყანაში მკაცრი ეკონომიის პირობებში შემოღებულმა ახალმა წესებმა მკვეთრად შეამცირა ავტონომია. იმ სისტემებში, რომლებშიც უფასო განათლება ხელმისაწვდომია, სტუდენტთა შერჩევის შეუძლებლობა დაფინანსების შემცირების და სტუდენტთა რაოდენობის ზრდის ფონზე სერიოზულ გამოწვევად აღიქმება.

6. უნივერსიტეტის დამოუკიდებლობის ტანდენციები

ფინანსურ ავტონომიას აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა, რათა უნივერსიტეტებმა თავიანთ სტრატეგიულ მიზნებს მიაღწიონ. ამიტომ შეზღუდვები ამ სფეროში განსაკუთრებით მიუღებელია. თითქმის ყველა ქვეყანაში უნივერსიტეტები იღებენ ძირითად სახელმწიფო დაფინანსებას ბლოკ-გრანტების მეშვეობით. მუხლობრივი ბიუჯეტი ამ დროისათვის ძალიან იშვიათია. თუმცა, იმ

სისტემების თითქმის ნახევარში, რომლებიც მიზნობრივ გრანტებს იყენებენ, გამოყოფის შიდა მოცულობა რატომღაც კანონით მაინც შეზღუდულია. ზოგიერთი უნივერსიტეტი დაფინანსებას ერთი წლის განმავლობაში იღებს, რაც გრძელვადიან დაგეგმვას ართულებს.

უნივერსიტეტთა ნახევარზე მეტ სისტემებში უნივერსიტეტებს შეუძლიათ, ფინანსური ნამეტი შეინარჩუნონ. დარჩენილი უნივერსიტეტებს ან არ შეუძლიათ დადებითი სალდო შეინახონ, ან მნიშვნელოვანწილად კონკრეტულ შემზღუდვებს ექვემდებარებიან. მიუხედავად ამისა, ზოგიერთ უნივერსიტეტს ამჟამად ფულის სესხება შეუძლია, მაგრამ სხვადასხვა შეზღუდვა მაინც ძალაში რჩება.

სტუდენტების დამოუკიდებელი შერჩევა უნივერსიტეტების მესამედში თავისუფლად ხორციელდება. სტუდენტების დამოუკიდებელი შერჩევის თავისუფლება მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანაშია შეზღუდული ან იმიტომ, რომ პროცესი გარე ორგანოს მიერ რეგულირდება, ან იმის გამო, რომ უფასო მიღება დაშვებულია.

ქვეყნების დაახლოებით მეოთხედში უნივერსიტეტებს შეუძლიათ, განათლების პროგრამები წინასწარი აკრედიტაციის გარეშე მიიღონ. ყველა სხვა სისტემაში ასეთი რამ წინასწარ აკრედიტაციას საჭიროებს, რადგან ითვლება, რომ პროგრამები სახელმწიფოს მიერ ფინანსდება. უმეტეს ქვეყნებში უნივერსიტეტებს აქვთ უფლება, დახურონ პროგრამა. მხოლოდ მცირე რაოდენობის სისტემაშია საჭირო საჯარო ხელისუფლების თანხმობა.

ამ მიმართებით მომავალი რეფორმების ჩატარება აუცილებელია, რათა სტუდენტთა მიღების საკუთარი კრიტერიუმების დასადგენად უნივერსიტეტებს მეტი თავისუფლება მიეცეს. ამას ასევე გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნება იმისათვის, რომ გამოინახოს სწორი ბალანსი ავტონომიასა და ანგარიშვალდებულებას შორის ინსტიტუციური ავტონომიის გაძლიერების მიმართულებით:

ზემოაღნიშულიდან გამომდინარე, საქართველოს საჯარო სამართლის პირის, „ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის“, სახელმწიფო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებ-

ბისთვის, განსაკუთრებული სტატუსის მინიჭების საფუძველი შემდეგი უმნიშვნელოვანესი გარემოება უნდა გახდეს:

- ა) თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ერთადერთი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებაა, რომელიც დაარსდა საქართველოს დამოუკიდებლობის დროს და ის იყო პირველი და ერთადერთი უნივერსიტეტი მთელ კავკასიაში;
- ბ) თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ერთადერთი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებაა, რომელსაც გამორჩეული როლი მიუძღვის საქართველოში უმაღლესი განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის განვითარებაში;
- გ) თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ერთადერთი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებაა, რომლის შემადგენლობაში ამჟამად მსოფლიოში ცნობილი ბევრი სამეცნიერო ინსტიტუტი შედის.²

² დეტალურად იხ. სავანელი ბ., უმაღლესი განათლების კრიზისი საქართველოში, გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, ნ. 222, 26 ნოემბერი, 2015, გვ. 5.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. http://www.cepes.ro/services/inf_sources/on_line/bologna.pdf.
2. "The Bologna Declaration". Observatory Magna Charta, University of Bologna. Retrieved 2013-06-11.
3. <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/>.
4. "ECTS Users' Guide".
5. Eurydice Report: Focus on Higher Education in Europe 2010 (6,2 MB), Focus 2010 - Highlights (1,5 MB)
6. ბოლონიის პროცესი - თსუ-ს ოფიციალური ვებ-გვერდი.
7. The European University Association (EUA), www.eua.be/.
8. სალამანკის შეხვედრის მიმართვა. 29-30. 03. 2001. sangu.ge/templates/Gemini/images/14intr.pdf
9. Graz Declaration 2003 Forward from Berlin... www.eua.be/COM_PUB_Graz_publication_f...
10. Treaty of Lisbon (2007). europafrica.net/2007/05/20/lisbon-summit/.
11. საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში „მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლის“ სტრატეგია. პრალის დეკლარაცია. aeag.org.ge/data/file/231/07_H-UULL.pdf.
12. UNIVERSITY AUTONOMY IN EUROPE I. Exploratory Study by Thomas Estermann & Terhi Nokkala, 2009.
13. UNIVERSITY AUTONOMY IN EUROPE II. Exploratory Study by Thomas Estermann & Terhi Nokkala, 2011.
14. Financially Sustainable Universities Full Costing, 2013, www.eua.be/.../Full_Costing_Progress_and_Pra...
15. Report on joint EUA- REGIO/JRC Smart Specialisation Platform expert workshop: The role of universities in Smart Specialisation Strategies, EUA PUBLICATIONS, 2014.

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE LEGAL INDEPENDENCE OF THE UNIVERSITIES OF EU MEMBER STATES

Bidzina Savaneli

*Dr. Ph.Dr., a Member of the Union of Law Scientists,
Researcher at the Tbilisi State University,
Member of International Scientific Council of Mediterranean
Center of Social and Educational Research, Editor in Chief
and Scientific Coordinator of Mediterranean Journal
of Social Sciences (Rome, Italy)*

RESUME

Key words:

University Autonomy, Comparative Analysis, Tbilisi State University

Based on the comparative analysis of the legal autonomy of the universities of the member States of EU, the ultimate aim of the article is the provision of a special status to the Tbilisi State University, taking into account its unique role in the development of education, science and culture in the history of Georgia.

NOTES:

1. For example: Report on joint EUA - REGIO/JRC Smart Specialisation Platform expert workshop: The role of universities in Smart Specialisation Strategies, EUA PUBLICATIONS, 2014. The European University President - Boston College, <https://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/.../6115>. (ENG)
2. See for details - Bidzina Savaneli, The crisis of Higher Education in Georgia, „Republic of Georgia“ Journal N 222, November 26, 2015, p. 5. (GEO)

BIBLIOGRAPHY:

1. http://www.cepes.ro/services/inf_sources/on_line/bologna.pdf. (GEO)
2. “The Bologna Declaration“. Observatory Magna Charta, University of Bologna. Retrieved 2013-06-11. (ENG)
3. <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/>. (ENG)
4. “ECTS Users’ Guide“.(ENG)
5. Eurydice Report: Focus on Higher Education in Europe 2010 (6,2 MB), Focus 2010 - Highlights (1,5 MB). (ENG)
6. The **Bologna Process** – Tbilisi State University official website. (GEO)
7. The European University Association (EUA), www.eua.be/.(ENG)
8. The Salamanca meeting Statement. 29-30. 03. 2001. sangu.ge/templates/Gemini/images/14intr.pdf
9. Graz Declaration 2003 Forward from Berlin... www.eua.be/COM_PUB_Graz_publication_f.. (ENG)
10. Treaty of Lisbon (2007). europafrica.net/2007/05/20/lisbon-summit/.(ENG)
11. “Lifelong Learning“ Strategy within the Institutions of higher education of Georgia. Prague Declaration. aeag.org.ge/data/file/231/07_H-UULLL.pdf. (GEO)
12. UNIVERSITY AUTONOMY IN EUROPE I. Exploratory Study by Thomas Estermann & Terhi Nokkala, 2009. (ENG)
13. UNIVERSITY AUTONOMY IN EUROPE II. Exploratory Study by Thomas Estermann & Terhi Nokkala, 2011. (ENG)
14. Financially Sustainable Universities Full Costing, 2013, www.eua.be/.../Full_Costing_Progress_and_Pra... (ENG)
15. Report on joint EUA- REGIO/JRC Smart Specialisation Platform expert workshop: The role of universities in Smart Specialisation Strategies, EUA PUBLICATIONS, 2014. (ENG)